

Tordas Értékei

Tordas Értékmegőrző-fejlesztő és Kulturális Közhasznú Egyesület lapja
2007. december • honlap: www.tordas-ert.hu • e-mail: info@tordas-ert.hu • I. Évfolyam 9. szám

Sztrányay Miklós

BOLDOG ÜNNEPEKET MINDENKINEK !

(HAIKU III.)

SZENT

LEGYEN

AZ

ESTE

RAGYOGJON

A

CSILLAG

A

GYERMEKARC!

ÉRTÉKEK

Ahogy annyi minden más az életünkben, az értékek is megítélés, felfogás kérdései. Vannak olyan "kincsek", amik csak néhányak számára tárják fel pótolhatatlan mivoltukat. Vannak olyan, sajnos sokszor közhelyesített értékek, melyek valódi csillogásukkal csak azokat vakítják, akiktől a sors elragadta őket. Hiszem, hogy nekünk ezen a kis településen élőknek, sikerült rátalálnunk egy közös, őrizendő, fejlesztendő, sokszínű értékre.

Mindannyiunk értéke: TORDAS!

Egyesületünk-lapunk- első karácsonyán szeretnék előre és vissza is tekintve felidézni azokat a pillanatok, melyek igazán értékes-sé tették az elmúló esztendő és reméljük hasonló mozgalmalás élményekkel tölthetik meg a 2008-as év kincsestárát. Szeretnék megköszönni, azt a sok munkát, támogatást, jó szót, építő kritikát, amivel tevékenységünket segítették. Kívánunk szép, békés ünnepeket és értékekben gazdag, boldog új évet!

(bedi)

KARÁCSONYI NÉPSZOKÁSOK TORDASON

Az ünnephez kapcsolódó helyi szokásokból dr. Wüncher Frigyes Tordas c. könyvéből és Gelencsér József-Lukács László: Szép napunk támadt, népszokások Fejér megyében című művéből Toman Ilona gyűjtött össze egy kis csokrot, az értékeinket őrizni kívánók számára.

Európa népeinél a karácsonyi népszokásokban napjainkig fennmaradtak az ókori pogány és a középkori kereszténység elemei. A magyar nyelvben a karácsony szláv eredetű szó. A karácsonyfa alig 200 éves múltra tekint vissza, kialakulása a németországi Rajna folyó felső szakaszának vidékére tehető.

Magyarországon az első karácsonyfát az erős német és osztrák rokoni kapcsolatokkal rendelkező arisztokrata családokban állították. Az Élet és Literatura című folyóirat 1842-ben megjelent cikke szerint a karácsonyfaállítás divatját Bruszvik Teréz martonvásári grófnő 1824-ben hozta Bécsből Budára. Karácsony előtt december 13-hoz, Luca napjához, mely a Gergely-féle naptárreform (1582) előtt az év legrövidebb nappala, leghosszabb éjszakája volt, számos népszokás és hiedelem fűződik. Tordason a nők Luca napján nem varrtak, hanem inkább fejtettek: ing nyakát, vagy kélőjét, mert ezzel "kifejtették a tyúk fenekét". Mindenki szaladt a szomszédba tojást, vagy szalmát kölcsönkérni, hogy szerencséje legyen. Lucakor semmit sem volt szabad kiadni, mert elviszik a szerencsét. Házasodni sem szabadott, mert nem lesz szerencsés a frigy. Vacsorára kemencében melegített mákosgubát ettek.

Napfelkelte előtt a gazdasszony a tyúkokat piszkafával megpiszkálta az ólban, hogy jól tojjanak. A kotlós alá szánt tojást kalapba tették, hogy fias legyen. Ugyancsak a tyúkok tojáshozamának növelését remélték a Luca napján virágcserepbe ültetett és kihajtott búzának tyúkokkal való megettetésével vízkeresztkor.

A férfiak sem voltak restek, mint ahogy az 1951-ben 71 esztendő Bradák János elmondta: "Lucaszéket mi is csináltunk. Herelevélen áztatott kukoricahéjből, négy lábú kisszéket. Ezt elvittük az éjfél misére, az oltár elé tettük s aki erre ráült, az látta a boszorkányokat. A széket Luca napján kezdjük csinálni és karácsonyra fejezzük be. Tizenkét napig tart, minden nap dolgozunk rajta valamit, különösen este. Én nem ültem bele, csak segítettem a lucaszéket csinálni. Aki benne ült elmondta mit látott, aztán még a mise befejezése előtt el kellett menekülnie, és elszórt valamit maga mögött, nem emlékszem, hogy mákot, vagy kölest. Ezt a boszorkányoknak fel kellett előbb szedni, s akkor elmenekülhetett az ember."

Varázsló eljárások az állatok egészségének megőrzésére irányultak. "Karácsony böjtjén a padlásra fölme gyünk, egy szakajtóban mindenféle keveréket csináltunk, s abból kaptak a szárnyasok egészen újévig, ez a dögtől óvta őket."

Ádám-Éva napjának köszöntését Klucsik István (szül. 1902) így idézte fel: "Karácsony estéjén a gyerekek és a legények elmentek énekelni, kinn az ablak alatt énekeltek. Beszóltak: Meghallják az Isten igéit? Meg! Akkor elkezdték énekelni a karácsonyi énekeket:

*Krisztus urunknak áldott születésén
Vigadjunk testben lett megjelenésén.
Mint az angyalok Betlehem mezején
Zengjük ünnepén.
Jó keresztények vigadjunk,
Az Istennek hálát adjunk,
Aki megszávnán bűnünket,
Elküldte üdvözítőnket.*

Mikor vége volt az éneklésnek, akkor kiszólt a gazda: Hányan vagytok? Kivittek nekik egy kötény diót, az ember pedig egy üveg bort, aztán megkínálta őket. Mindenkinél volt egy tarisznya, és abba tették a diót, mandulát. Egy-egy marékkal kaptak."

Ugyancsak Tordason Németh Mihály prímás magyar bandájával a község intelligenciáját járta végig. Egyházi énekeket muzsikáltak. A tanító mindig megkérdezte, hogy mennyi pénzt adott nekik a pap, annál kevesebbet ő sem akart adni.

Az 1951-ben 76 éves Milihoczky Sándor szerint: "István- és János napot csak azokban a családokban tartanak, ahol névnap van. Ott aztán

van köszöntő, borivás, játék és beszélgetés. Aszerint, hogy öregje, vagy fiatalja gyűlik össze."

Szilveszter és újév népszokásai hasonlóak egymáshoz, bőségvarázs és szerencsekívánás, ahogy Galeotto Marzino, Mátyás kiváló, bölcs tetteiről szóló, 1485-ben megjelent könyvében írja: "Új esztendő napján, Krisztus körülmetélésének ünnepén a magyarok ajándékot szoktak adni az újesztendő szerencsés előjeléül. A síposok a sípjukat, a szakácsok a fazekaikat vitték a király elé, aki megfelelő ajándékot dobott alattvalói elé. Mindenki ujjongott a tréfa, az öröm, a királyi ajándékok láttán." Tordason szilveszteri vacsorára mindig lencselevest főztek, hogy sok pénzüik legyen.

*Adjon az Isten bort, búzát, barackot,
Kurtafarkú malacot,
Csutorába feneket,
Hadd ihassunk eleget!*

Toman Ilona

TORDAS TERMÉSZETI ÉRTÉKEI

A Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság gyógyszerészek részére szakmai továbbképzést tartott Tordason 2007 június 24-én, 60 fő részvételével. A továbbképzés előtt dr. Dános Béla professzor úr és László-Bencsik Ábel gyógynövény-kutató felvételezték a Szent László patak melletti növény - gyógynövény faunát, és az OMMI NFA tordasi kísérleti telepén található növényfajokat és fajtákat. A szakemberek megállapították, hogy Tordas természeti és éghajlati (domborzati viszonyok, talaj, hőmérséklet, tiszta levegő, napsütés, csapadék és páratartalom) adottságai kiválóan alkalmasak a legtöbb Magyarországon hagyományosan megtermelhető, és vadon előforduló növény- és gyógynövények számára. Ennek az egyedi természeti értéknek feltárásával és kiaknázásával páratlan lehetőség nyílhat meg a falu számára. Ezt az adottságot már az elődeink is ismerték, és az adott kornak megfelelően ki is használták. Tegyük mi is ezt.

Folytatjuk.

Cifka János

SZLOVÉNIÁBAN JÁRTUNK

A több, mint egy évtizedes testvérkapcsolatunk keretében a Puconci környéki borosgazdák meghívására látogattunk el Szlovéniába. Az Orbán napon nálunk járt szőlőtermelők nagy szeretettel fogadtak minket. A náluk hagyományos Márton-napi ünnepségen az új bort szentelik fel mókás külsőségek között. A szőlő- és pincelátogatások során tapasztalatot szerezhetünk az ott kialakult szőlőművelési és borkezelési szokásokról. Reméljük, hogy a baráti kapcsolatunk még sok évig fennmarad.

Cifka János, "hegybíró"

RÉSZLET PÁLL ENDRE LEGJOBB VADÁSZNI CÍMŰ 1983-BAN ÍRÓDOTT MŰVÉBŐL

• Tél

Az utóbbi esztendőök hó nélküli, enyhe telei apránként elfeledtetik a tél igazi arcát. Idősebb vadász-társaink visszaemlékezéseit legyintve kinevetjük, és csak úgy ímmel-ámmal gondoskodunk a téli etetés takarmányszükségletéről, az etetők és búvóhelyek építéséről, a szükséges felszerelésekről. Mi a fenének vásároljunk hó-ekét, úgyszincs hó mostanában! Elég lesz a fele lucernaszéna az idén, hisz amit tavaly ősszel kiraktunk, tavasszal ugyanúgy megtaláltuk. Ilyen és hasonló megjegyzések kíséretében évről évre job-

ban elhanyagoljuk a segítségadás eszközeinek előteremtését. Nem akarom ugyan az ördögöt a falra festeni, de mi történhet akkor, ha ismét megharagszik a tél, és az északi sarkot idézve bebizonyítja kegyetlenségét. Ismét méteres havat szór, ismét 20-25 fokos hidegtől csikorognak a csizmatalpak, és ismét két hónapig ordít, hasít és hótörleszokat épít a szélorkánok ereje. Még rágondolni is rossz, de ki az, aki állítani meri, hogy az elkövetkezendő tél nem lesz-e hasonló?! Pedig vagyunk néhányan, akik már átélünk ilyen kegyetlen ítéletidőt, és a tapasztaltakat örökre az agyunkba vésztük. Ilyen volt az 1929-es év tele. Hatéves gyermek voltam. Az akkori emlékek talán az elsők életemben. Nem történt, nem összefüggő sztori. Képek, álló jelenetek, néhány, a kisfiú tipegő logikáját legjobban megdöbbenítő pillanatfelvétel tapadt meg végleg emlékezetemben, de olyan erővel, hogy a legapóbb rezdülések is élesek és ma is élők.

• A bevezető emlék képei

Édesapám tanácskozik. Bekecses, kucsmás erdészek, csizmás, ködmönös kocsisok toporognak körülötte. Az erdészek vállán puska helyett fejsze, a kocsisoknál hólapát. Az arcokon mély, gondterhes redők. Az udvaron szénával púposra rakott szánok előtt nagyfarú mura-közi lovak fűjják orrlyukaikból a párát. A meleg lehelet pofaszörzetükre fagy. A sor elején a két legerősebb pár áll négyesbe fogva. Istrángjuk a kisafára feszül, amelynek óriás kampóján hóeke fekszik.

- *Hát akkor, emberek, induljunk* - utasítja apám a kis csapatot, és mindenki a szánokhoz ballag.

- *Gyere, fiam, a szénán jó helyed lesz* - kap hóaljon, és feldob az il-latos takarmánykupac tetejére.

Puhán huppanok a szán boglyájára, és jól befúrva lábaimat a melegítő szálak közé, csak a fejemet dugom fel.

A gyeplőt Hári Pista bácsi fogja. Elindulunk,

- *Nee Rigó!... Húzd Madár...!* - kiabál Pista bácsi, és az ostor suhogva pattog a két erőlködő ló hátán. Az előttünk törtető hóekés négyes hasáról csöpög az izzadság. Gőzfelhő száll a hátukról a fagyos lé-gbe. Minden erejüket összeszedve, tágult orrlyukakkal, nagyokat horkantva húzzák terhüket a szügyig érő hótörleszön át.

A nyerges hátuljára ágaskodva ugrik az akadálnak, de hiába. Lábai elsüllyednek a feneketlen hótömegben. Nincs biztos alap, elveszett a talaj, a ló nyerítve dől oldalára. Édesapám társaival az elől járó eke mellé fut. Néhány rövid utasítás, és száll a hó a szórólápatok nyomán, csattog a fejsze a csonttá fagyott fatörzseken, éles kések vágják a lovat fojtogató szerszám szíjait. Ijedtségem feloldódik a nyugodt, de gyors munka láttán. Ismét talpon áll a ló. Egész teste remeg az átélt félelemtől, de a nyakát paskoló emberek nyugtató dörmögése elűzi rettegését. A kijavított szerszám újból a vállára fekszik.

Indulhatunk tovább. A hóekét húzó négy állat nekifeszül az istrágnak. Az eke nagyokat reccsenve marja, tolja a jeges tömeget. A kér-

ges hó nehezen enged. Jobbra, balra taszítja a belehatoló ekét, de az ember és állat összefogása legyőzi ellenállását.

• Új jelenetet idéz a visszaemlékezés

Szarvascsapat áll és fekszik az út mellett. Bámulva, félelem nélkül nézik a közeledőket. Néhányan kissé odább húzódnak, de a léptek nyomán beszakadó jégkéreg reccsenése megbénítja mozgásukat. A fekvőnek még a felállás is teher. Púpos háttal, beesett vékonytal, közömbösen szemlélik a szorgoskodó embereket. A hótól

körbejár. Teret tisztít, feltöri a páncélt, hogy a vérző lábú vad legalább evés közben ne szenvedjen. Az emberek lapátolják a havat, szénaboglyát raknak, az oldalába répafejeket dugnak és a hó nélküli szobányi foltot burgonyával, kukoricával szórják teli. Az életmentő takarmány illatára a szarvasok remegő orrcimpákkal felénk fordulnak. Alig kőhajításnyira távolodunk el az etetőtől, a leghevesebbe már a szénát tépi.

• Ismét ugrik a kép

Őz barnállik a tisztás szélén. Csonttá fagyott, deszka vékonyra aszott hulla. Némán körülálljuk. Néhány lapát hó a szemfedője.

• Most színes képsort látok

Pirosan színeset. Szarvasok néhány óras csapása és a nyomok mellett véres kenések. Vörös a jégkések éle, de vörös az átfagyott beteg gyengébbek vizelete is. Ijesztő színek.

• A következő emléken völgybe kanyarodunk

Lovasároknak hívják. Nagy létszámú szarvastehéncsapat húzódik a dombvonulat mögé. Némi védelmet élveznek legalább a csontig hatoló szél ellen. Ismét szénarakás épül, és melléje kerül a többi takarmány is. Az Egyik üő fekvé, közelről nézi a munkálkodást. Gyanúsan közelről. Feléje indulok. Nem tud felkelni. Melléje lépék. Erőlködése ellenére fekvé marad.

- *Édesapám - kiáltok - Ez szarvas nem tud felállni, segítsünk rajta!* Négyen sietnek hozzám. Feltámasztják az elesettet, a hátára raknak, és a boglya mellé támogatják. A földre terített szénára fektetik. Mellette állok és máris harapja az ételt. Elmondhatnám tehát, hogy lovagoltam szarvason. De nem mondom. A nagy élmény még gyermeki agyban sem a lovaglás volt, hanem a szánalom.

• Újabb jelenet

A már járt úton, a hazafelé tartó lovak fáradtságuk ellenére is szaporázzák a lépést. A kitolatott ösvényen őz fekszik. Fenntartott fejfel lesi közeledésünket. Nem ugrik fel, nem menekül, de szemére kiül a rémület. Hagyja, hogy felemeljék és a szánderék almára fektessék. Lehajtja a fejét, és csupán a lapocka mögött lüktető szívverése árulja el harcát az életért.

• A mozaik néhány nappal későbbi emlékekkel bővül

A konyha téglából rakott, jótékony meleget sugárzó tűzhelye mellé bújok. Végtagjaim szinte szívják magukba az egésznapos csatangelés, ródlizás, csúszkálás miatti gémberevést legyőző hőt. Arcom forró, füleim fényesen vörösek, álmosakat pislogva hallgatom szüleim beszélgetését. A petróleumlámpa vörösen halvány fénye időnként megremeg, mint a kinti éjszakában a hidegtől vacogó állatok teste.

UTÁNA JÁRTUNK

- Olvasóink hallották, mi rákérdeztünk -

Több olvasónk is jelezte, hogy hallomásai szerint a településünk vállára nehezedő anyagi problémák miatt már a Télap sem látogat el Tordasra!

Az elkésztő feltételezéssel a lehető legilletékesebbet kerestük fel, hogy kommentálja a lábrakapott pletykát. Az immár több mint 10 éve, a Lappföldi Központi Mikulás Hivatalból (LKMH) Tordasra delegált Télapót kérdeztük.

Az ősz szakállú, piros ruháját büszkén viselő öreg úr lapunk tudtára adta, hogy az ő tevékenysége minden anyagi, társadalmi és politikai viszályon felülemelkedő. Elmondta, hogy már a felvetést sem tudja értelmezni, hiszen munkájának honoráriumát gyermekrajzok -amiből, évek hosszú sora alatt jelentős galériára tett szert-, apró szájacskák mosolya, kacaja, néhány megilletődött könnycseppeske, apró szakállsimítások képezik. Prémiumát a szülők és az óvónénik elismerő fejbólintásaiból utalja ki neki a hivatal. Az óvoda rendszeres látogatójaként sok gyermekutat látott a kezdeti pityergős korszaktól a vagány kisiskolás korig. A gondos szülők meghívására sok házban tette már tiszteletét, a földszintes szoba-konyhától, a kacsalábon forgóig. Mindenhol szívesen fogadták és mindenrová szívesen is ment.

Elpanaszolta, hogy megrendelése sajnos egyre fogyatkoznak, egyre kevesebb szülő él azzal a lehetőséggel, hogy csemetéjük saját otthonában fogadhassa a Mikulást. Életvidám felfogásából adódóan nem hiszi, hogy a köré fonódott mesékben már nem hisznek a gyerekek.

Pályája kezdeteire visszaemlékezve mesélt az eleinte összekevert gyermeknevekről, kiejtett ajándékokról és a kutyáktól való beteges félelméről. Évről évre próbálta tökéletesíteni ajándékosztó technikáját, mostanság már minden évben más és más mesével lepi meg apró "kuncsaftjait".

A munkájában legjobbnak tartottként említette azt, amikor olyan gyerekekkel fut össze, akikhez annak idején le kellett guggolnia, hogy a kis szemükbe nézhessen, most pedig sámliról sem éri fel őket.

Beszélgetésünk végén kérte, hogy rovatunk közölje üzenetét, ami az örökkévalóság minden évére érvényes:

Legyetek jók, jövőre is eljövök hozzátok!

/bedi/

Kiadja: Tordas Értékmegőrző-fejlesztő és Kulturális Közhasznú Egyesület

Felelős kiadó: Cifka János

Szerkeszti: a szerkesztőbizottság

Honlap: www.tordas-ert.hu

Megjelenik: 600 példányban

Ingyenes!

Eredeti tordasi finomság karácsonyra, az 1930-as évekből MÉZES FINOM

"8 tojássárgáját, 8 kanál cukorral, egy kis szegfűszeggel fahéjjal, 1 kiskanál kakaóval habosra keverünk. Utána egy késhegy bikarbónával 12 kanál lisztet, 5 dkg prézlit összekeverünk és hozzá adjuk a kevert masszához és 2 dcl langyos mézet jól elkeverjük. Végül a 8 tojás habját lassan gyengéden hozzája tesszük. Kikent tepsibe szép pirosra sütjük, de lassú tűznél. Igen finom és sok van belőle."

Egyesületi hírek

Tájház

A tájház építési engedélye jogerőre emelkedett. Az időjárás függvényében a munkát a jövő év elején tudjuk megkezdeni. Az Új Magyar Falu Programja keretében lehetőség nyílik tájház építésére pályázatot benyújtani. reménykedjünk, hogy sikerrel járunk.

Éves közgyűlés

Egyesületünk 2007 december 21.-én, pénteken tartja éves közgyűlését.

Napirendi pontok:

- Tevékenységi beszámoló
- Pénzügyi beszámoló
- Közhasznúsági jelentés

Internet, fórum

Fórumunk újabb témákkal bővült! A Karácsony-típek, trükkök, ötletek topicban recepteket, praktikákat sajtátíthatnak el a bekapcsolódók a közelgő ünnep kapcsán. Az ég felé (Vallás és vallásosság Tordason) rovatunkban, szeretettel várunk hozzászólásokat minden felekezetről. Továbbá lehetőség nyílik a vallással, hittel kapcsolatos kérdések megválaszolására, félreértések tévhit tisztázására. Isten hozott mindenkit, régi és új társalgóinkban!

(www.tordas-ert.hu csapat)

POLGÁRŐR HÍREK

Az év végén megköszönjük mindenkinek az elvégzett munkát, a felajánlott támogatásokat. Az év elején eljön az adóbevallások ideje is. Ilyenkor, a már hagyományos módon lehet az adó 1 %-áról, annak sorsáról dönteni. Mindenkit felkérünk, döntsön lelkiismerete szerint, és ha jónak látja, támogassa a rászorulókat, az APEH szabályainak figyelembe vételével. Továbbra is várjuk, köszönettel fogadjuk az 1 %-ok felajánlását, illetve a készpénzben vagy csekken történő adományokat.

Nevünk: Tordasi Polgárórség

Adószámunk: 19097439-1-07

Minden tagunknak, támogatóknak, a község minden lakójának Kellemes Ünnepeket és Boldog Új Évet Kívánunk!

Vezetőség

Gondoljon a gyerekekre,

adója 1 %-át adja a Babel Alapítványnak!

Nevünk: "BABEL" ALAPÍTVÁNY

Adószámunk: 18486874-1-07

Adományaikat előre is köszönjük!